

B. Z.-nek

A darab körüldongása. Első napok

Amivel kezdünk: a szöveg. Valószínűleg más esetben is. De engem csupán ez az egy eset érdekel. Mindig az a szöveg, ami éppen kínálásra kerül. Mindig az aktuális szövegbe való beleszerelmesedés.

Négy ember az aradi minorita templom színháztermének előcsarnokában. Az előszobában. Le kell vetkőzni, mielőtt elkezdődik a munka, a fogásra aggatni mindent egyenként, kalap, szerepálmok, gondolatok beteg és egészséges szerelemről, az erotika köpönyegei, előítéletek vietnami strandpapucsai. Azután meg lehet gyújtani az első szál cigarettát.

A szöveg prózán túli, de a zeneiségen innen való. Keressük a regisztert, amelyben megragadható a konkrét jelentésen túli feszítés, amit érvényesíteni kell a játékban. A rendező, Balog, most még övé a szó. A színészek, Enikő és Harsányi kíváncsiak, hogy mit rejt (előlük?) ez a végtelen monológokba szedett szerelmi pokol. Balog áriaszerű megoldást képzel, a zeneiségben, „Kvartett”, látja a kulcsot, nem a nemi szerepek látványos változtatásában, nem az öltözködés külsőségeiben. Gesztusok íródnak át egymásra, a férfié és a nőé, nem egy férfi vagy női prozódiajú szövegmondást akar hallani. Erre építkeznek, gesztusokat vesznek át és visznek tovább, ezeket erősítik és játsszák tovább. A két figura teste egy bizonyos pontig szinte teljesen merev, csak arc és fejjátékkal jeleznek. Ez a pont az első szerepcsere után határozandó meg. A test bénult állapotban van, az arcjáték karikírozott, a szemek kidüllednek. Ezután fokozatosan meztelenedik le a két figura, a testükben valamiféle túlmozgásos rendszer indul be, egy külső és egy belső rezgés, amelyeknek hatására kevésbé válik hangsúlyossá, hogy ki hogyan férfi vagy nő, két emberről szól a történet, akik túlszerették egymást, akikben nem maradt hely a szeretetre. Egy túlfordított szerelem. Ez nem az elválás darabja mégsem, egyszerűen elfogyott a tér, amelyben a másikat még egyszer magukévá tehetnék. A szexust odadobták a népnek, az alant élő emberek világának kínálják fel, hadd vigyék, ha kedvük telik benne.

A hely és az idő

Szalon a francia forradalom előtt vagy bunker a harmadik világháború után.

Müller egy metaidőt talál meg. Egy időt, amelyet az előtte és utána határoz meg, amely olyan köztes térbe helyezi a darabot, amely valamelyik időhöz közelíthet, de nem közben vagyunk, hanem mindig között, az idő, maga a tér, ahol a történet játszódik. Egy köztes állapot. Amennyiben a harmadik világháború után vagyunk, feltételezhetjük, hogy az utolsó emberpár áll előttünk. Nem találják egymásban sem a szerelmet, sem a szeretetet, hanem túllépnek mindkettőn. Meddők. Érzelmileg és fizikailag is. Utánuk nincs senki. Amint a szexust, úgy a szaporodást is lenézik. Ha viszont a francia forradalom előtt vagyunk, ők az első emberpár, akik megérik a világ átrendeződésének közeledtét. És ezt szégyen nélkül értelmezik, felfogják és kimondják. Isten helyett emberek vannak, és akár végük van (francia forradalom), akár nincs folytatás (harmadik világháború), mindenképpen jövő nélküliek. Itt ez a haláltáncos történelmi barokk, vagy kitarul a lecsupaszított bunkervilág. E kettő közé stilizál a szerző egy metaidőbe ágyazott metavalóságot. Ez a játékmód nem a vonzás-taszítás realitására alapszik, benne csupán a szereplők által megteremtett valóság érvényes.

Balog komponál. Az opera stilizáltságát veszi alapul, erre építi az áriaszerű monológokat, a fejek és a test egymástól való függetlenedését, gondolatban bekerül egy guillotine és egy kosár piros alma. Ugyanakkor ennek a metatérnek célja a néző elbizonytalanítása: a nézőtér felé fordított sűgőlyuk, mögötte függöny. A zenekari árokból hangok szűrődnek be. Vajon a sűgőlyuk lejárát a bunkerbe? A néző tulajdonképpen az a mélység, amely a színész mögött van, maga a színház, egy könnyed metafora, ami nem telepszik rá végérvényesen a nézőre.

Harsányi rákérdez a jelmezre. Nem lehet hétköznapi. Sem a haj, sem a smink.

Előkerül egy szó. Akkor még nem sejtjük, hogy az előadás kulcsszava lehet. Testüzem. A mechanika gyönyöre, a test egy üzem, amely tőlünk függetlenül működik, ez a gyönyör mechanikája. A vakok privilégiuma: sejtések, utak és irányok. A szerzői instrukciók be vannak építve a szövegbe: vak vagyok, hideg vagyok, lebegtetett üzemmódban működöm, az első monológ egy függőbeszéd, ne, még ne gondolkodjatok el azon, hogy mit érdemesítünk valódivá tenni, később töltünk föl érzelmmel. Beszéljünk el bátran a néző feje fölött.

Merteuilé a testfilozófia, Valmonté a történet filozófiája. És mindketten folyton testekbe ütköznek, ott a szűz és a férjes asszony, a két kíváncsi véglet és ő, Merteuil, ő a nő, aki a közöttben helyezkedik el. Nemcsak az idő és a tér kényszeríti őket ebbe a köztes létbe, de önmagukat is csak így, valakik között határozhatják meg. A többi szereplő, a történet iderángatott bohócai, akikkel a néző nem is találkozik, csak ők idézik meg, másra sem jők, mint kifeszíteni magukat közéjük.

(Cigarettaszünet. Ablak – odakint ugyanez történik, bérház, függőfolyosókon lógnak az érzelmek)

Azt kell megtalálni, hogy mi nincs megírva ebben a sűrű szövegben. Tömbökben hordják egymás elé mondanivalójukat, de miért? El kell ütniük az időt, amíg.... A szeretetben nincs megváltás. Ez a durva üzenet. A szeretet istene jön el utoljára, és ő végzi a legnagyobb rombolást. Szeretetük egymás felé is meddő. A történelem e két szereplőt a szemétre hányta. Már többször is.

Sodrónak tovább. Tigris, színház és tükör. A tigris mint a legtisztább vadállat. Ha tükör, akkor biztosan vak, fekete tükör. Ha vadállatok, akkor az ösztönök vezetik őket, de ezek ketten az elméjüket próbálják visszafogni, az értelmüket igyekeznek féken tartani. Mintha túltenyésztettek, túlfordítottak lennének.

– Te, ezeknek valahogy túl nagy a fejük.

Valmont kilép és belép. Csak ő mozog, a márkiné végig bent van a színpadon. Perdöntő. Mégis inkább a nőre van írva ez a dolog, a férfi képes elhagyni a szituációt, a nő pedig nem képes erre. Miért van a nő megbénítva, miért ez az állandó várakozás?

Harsányi szerint az anyukája nem fogja ezt érteni. Ebből az egész előadásból semmit.

Újabb csavar. Az üdvözlés felajánlása Tourvelnének. A házasság szentségében a hűtlenség a kárhozát. Ezt fordítja ki egy nő, aki éppen férfit játszik, és felajánlja a hűtlenség szentségét: az üdvözlést. Érdekes, hogy a márkiné ugyanazt mondja Valmontként a szűznek, mint amit szintén Valmontként Tourvelnének.

Harsányi szerint ezt nemcsak az anyukája nem fogja érteni, de az anyukája gyermeke sem.

Valójában nem utánozzák egymást, hanem tükröt állítanak egymás elé. Tökéletes szeretők lennének? Beismerik az emberi és állati szenvedély valódiságát. De mit is keres két ember egymás testében, és mi lesz ennek a vége?

Nem más ez, mint posztmodern abszurd nélkül. Senki sem kérheti számon a történeteket. Szómágia. Viszonyrendszer, amelyben nem működnek a realitások. Feltevődik a kérdés: mikor veszi elő egy színház ezt a darabot?

Enikő fent áll a színpadon. Egy regiszterben mondja el az első monológot. Hideg van. Sötét van. Mély lélegzetvétel. A lélegzés ritmusa. Nem biztos, hogy jólesik elmondani ezt a monológot Merteuilnek. Valmont nincs itt. Egyedül kell csinálni. Az idő a végtelen várakozásból fakad. Ezerszer ismételt szöveg. Varázsigé. Végig kell mondani ahhoz, hogy itt legyen. A darab első szava: Valmont. És minden eldőlt. Balog hajlamos elveszni a mikrostruktúrákban. Harsányi megérti, Enikő helyesel. Mindketten másképp. Legyen jó kutya, Valmont.

A többi csak emésztés kérdése

Hagyjuk a kedvet, majd megjön a kedv!

Ott fent a színpadon testbeszélnek. Képek ugranak elénk, viasz az arcokon, amely felreped, de ez már film.

Meg kell találni egy érzést, amelyből felnagyítva meg lehet csinálni az előadást. A mondatot, ami az egészet motiválja. Színészileg azt, ami segít túljutni a naturalista játékon. Ezt nem lehet natúrban nyomni. És már megint valamitől minden olyan nagy! Ha szépen kiterítjük ezt a naturalizmust, ha végigvisszük, csak akkor szabadulhatunk meg tőle. Nem lehet meg az, ami nincs meg, csak annak a kinja van meg, hogy hova megy. A pontosság motorjának működnie kell.

Harsányi szeretne valamit a kezébe. Balog hajnalban egy vérvörös lándzsát látott Harsányi kezében.

Ebben az előadásban a szöveg lesz teátrális és élettel teli, nem a mozgás. Valami halálos bénultságban vannak ezek ketten, gyógyszerül csak a szavak szolgálnak. Megállás nélkül beszélnek.

Itt lehetek rossz, csakis az ön társaságában. Ez is egy kulcs. Nagyon szeretnék megfejtetni ezeket a kulcsmondatokat. Meg kell fejtetni őket, hogy magunkon továbbléphessünk. Beindult az üzem, próbálnak, szaggatott mozdulatok, kinézések, egymásba tekintések, zene, kvartett, húrok pengetése. A szövegről beszélünk hosszasan. Értjük. Nem értjük. Pedig le van írva minden.

Adj valakit, aki a világ óráit meg tudná állítani.

Valmontnak nincs hite, de a hit helyett is találni kell valamit, ő a testüzemét kínálta fel.

Az idő hasíték a teremtésben. Ezt Beckettől tanulta. A nők a sír fölött szülnék lovagló ülésben. A történelem mindig megrajzol egy kört, és akik benne vannak, azoknak vége. A darab alapjául szolgáló regény öt évvel a francia forradalom előtt íródott. Müller egy szétfolyó, semmilyen struktúrát nem mutató időben írta a darabot, ahol minden áll, ezt az érzetet ragadja meg a szöveg. A hidegháború kellős közepe. A semmiben és a seholban. Bunker a harmadik világháború után. Senki sem vállalja az ürességet. A materializmus betöltötte az űrt. Te vagy benne, az anyag, a vas, az acél, építsd fel! Jön majd egy újabb diktatúra. Ez jó, mert jobb lesz az ágyban. Jobban értékeljük az embert, aki mellettünk fekszik. Ők a lyukat egymással akarják betömni. A szabadságuk tűrhetetlen a csőcselék számára. Játsszoznak Istennel, hittel, mintha istenek volnának. Egymás istenei. A csőcselék nem a pénzükért gyűlöli őket, hanem a szabadságukért. Elköverték az ősbűnt: találkoztak. De mit lehet ebből megragadni 2011-ben? Hogy a szemébe vágod a csőcseléknek, hogy csőcselék?

Mi vagyunk halottak azáltal, hogy színházat csinálunk.

Ez a két ember nem örült, hanem halálosan józan. Ismerik önmagukat. Eljátsszák a játékuikat úgy, hogy tudomásul vették, azt a lyukat sem falosszal, sem istennel, sem önmagukkal nem lehet betömni. Hova tart a darab?

– Nem értem, ugye, amit mondok. Nem értem. Én sem értem. De akkor ki érti?

Ezek itt nem egy tigris. Ezek tíz, száz, ezer tigris. Festmények. Képek. Vizuálisan próbálom elképzelni. Nagy fejek. Egy nagy, szétnyújtott festmény ez az egész.

(Cigaretaszünet – Pont így kell beszélni, ahogy most beszéltek. Túlartikulálva. Térfogatnövelő szer. Azt kell megtalálni.)

A nagy Stuart Mária-ból kilép egy vézna kislány. Mennyire sérülékeny az ember! Ez a metafora. Pont az ellenkezője lép ki, mint ami eddig volt. Tehát maga Valmont és Merteuil is egy szerep. Lehet, hogy ezek ketten egyek?

Egy barokk fej víziója

Óriási, egy méterrel magasabb a kelleténél. A ruha mögött kell lenni a titoknak. A ruhának vannak titkai (lassan alakul a díszlet, még pár óra és kipattan az alapötlet, ami attól a pillanattól kezdve meghatározza az előadást).

Gyakorlatilag csődbe jutottunk. Rengeteget beszélünk, elemeztük a szöveget, próbáltuk megérteni ezt a két embert, belelátni a lelkükbe, behelyezni őket valamibe, egy működőképes viszonyrendszerbe, és akkor megszületett a díszletruha ötlete, egy sárkány, egy szörnyeteg, amelyben élnek. Egy test két lélek és azután két test egy lélek. A vasasszony, a valódi emberi magasságnál jóval nagyobb testüzem, amelyben benne van Valmont és Merteuil, és az egész világuk ott zubog ebben a fejletlen monstrumban.

Minden attribútumot, ami összetart egy embert, megsemmisítenek: keresztség, szüzesség, elég a világban egyetlen szűz és egyetlen megváltó. A többi hamis.

– Én üdvösséget kínálok azért, ha odaadod magad nekem. Ez nem pusztá blaszfémia, ki kell használni a testet, hogy ne úgy menjen a

sírba, hogy semmit sem tapasztalt. Emberek, ürítsétek ki bőrdnjeiteket, mert a sínek mentén fogják szétdobálni dolgaitokat, le fognak benneteket vetkőztetni! Élj!, ennyi a parancs. Eszem és veszem, ez a testem. Tökéletesen fel van építve egy másik világ. Ők a maguk módján akarnak üdvözülni. Még a síromban is maszturbálni fogok, válaszolják De Sade márkinak.

Csapdát állítanak: a forma, az nem valóság. Kiiktathatják a világ ítéletét, és kimondhatják, hogy a rák az egyetlen szerelmem. Én egy betegség vagyok. A szerelem ugyanolyan erős, mint a halál. Halálosan szerelmesek egymásba.

Balog elővette a Liget folyóirat egyik számát. Magritte Tisztánlátás (Clarovoyance) című festménye. Balog így látja az előadást, éppen, mint ez a festmény a Ligetben.

Ez egy festmény, amin a festő fest. Mellette egy fotó, amin a valódi festő festi a festményt, amin egy festő képet fest. A modell egy tojás, de amit a festő fest, az egy madár. A festő mintha nem is a modellt nézné. Nincs átmenet tojás és madár között, egyszerre ábrázolja őket.

Tudomást szerezni a távoli vagy jövőbeli eseményekről, ez a tisztánlátás.

Találgatjuk, hogy a Párizs melletti sárfészekben kije lakhat Merteuilnek, és miért az erőszak a kulcs, amely megnyitja szívét. A testek éjszakájáról beszélnek, félnék tőle. Balog szerint a testek éjszakája a halál. Harsányi szerint ez a szexust jelenti, szerintem a feltámadást, de nem az isteni fényben, hanem a pokol sötétjében való eszmélést.

És lón díszlet

(Közben eltelt tíz nap, a próbafolyamat így áll össze, az eleje több rövid blokkból, majd két hét egyhuzamban.)

Én szeretem ezt a testet. Vasasszonynak hívjuk. Rengeteg lehetőség van benne. Vagy felöltöztetjük, vagy levetkőztetjük a végére.

Minden benne van: bunker, szószék, rakétakilövő állvány, a glóbusz, fekete lyuk. Különválik benne az alsó és a felső világ. Ugyanakkor szépnek is kell lennie, de ridegnek is. Meg hajó is. A hajó tatja. És kert, mert ez egy kert is.

Az első találkozás vele meghökkentő.

Enikő: magas

Harsányi: csodálatos vaspicsa

Balog: brutális baszd meg

Végre Harsányi boldog. Lelkes.

– Életem legboldogabb korszaka jön el.

Az elején Enikő fönt áll, Harsányi pedig lent van. Valami elkezd történni a szoknyában, fokozatosan fedezzük fel és kapjuk meg azt, aki fönt áll. Az egész monstrum az elején egyetlen személy. Csukott szemmel áll ennek az absztrakt világnak a tetején, és bebeszéli a maga alatti teret. Birtokba kell venni ezt a lényt, el kell hinni, hogy ekkora, hogy ő, aki fönt áll, valóban ilyen. Egyetlen dolog él, a fej. Olyan az egész, mintha az ember be lenne zárva ebbe a börtönbe, ebbe a kalodába, amiben élni, muszáj.

Valmont kiverit kutyaként tér vissza. Ajánlata az, amivel nem szokott Merteuil felé közeledni: érzelmek. Nem tudja, hova jött, mi várja.

Az első kép. Elérhetetlen magasságban ott a nő. Amorful nagy. Az érzelmek is ekkorák. Egy brutális nő, óriási amplitúdókkal.

Kísérteties. A férfi össze van kuporodva. Itt lakik ebben az iszonyatos nőben. Egymásban élnek.

– Megszüllek a szeretőmnek, a gyerekemnek. Kivajúdlak magamból. Ne ilyen gyorsan, Valmont. Visszaszületés az anyába. A halál visszatérés a szülőcsatornába.

Ők levonták a konzekvenciát. Halálra vannak ítélve. A társadalom, a szerelmük halálra ítélte őket. De nem maradnak kielégítetlenek.

Valmont nincs alárendelve attól, hogy lent van. Lehet, hogy az egészszet másként is lehet értelmezni. Mi van akkor, ha a férfi a statikus, ha ő van fönt ebben a brutális nőben? Tehát Merteuil van lent, onnan szól, mintegy saját magából. Eddig konvencionálisan azt gondoltuk, hogy a nagy nőben álljon fönt egy nő. Mi van akkor, ha a férfi áll fönt, és a nő magában beszél? Egyelőre csak a képet fordítottuk meg. Ennél a darabnál mindenki azon ügyeskedik, hogyan lehet bravúrosan megoldani az átváltozásokat férfiből nővé és nőből férfivá. Mi van akkor, ha nem ott fordul meg a viszony, ahol írva van? Mindenképpen az lenne érdekes, ha ez a testüzem önmagában is működne, a színészekről függetlenül. Ha feltöltenénk ezt a testet, fénnel, zenével, egyszerre lenne szemétdomb és káosz, fekete lyuk. Ez a világ. Fortyog, füstöl, bugyog, él. A darab a világ végén játszódik. Az előadás valaminek a vége, ennek a test-világnak az elhagyása. Ágyéktól lefele egy másik világ van. Elérhetetlen mennyország és élhető pokol.

Összegzés: a vasasszonynak vagy két feje (nő és férfi) van, vagy fejetlen. És ott lenn be kell fűteni a kazánokat ötkor, ha hétkor előadást akarunk.

Függöny

Hogy állok itt fönt?

Mint egy félig felfújtt léggömb, üresen.

Első jelenet. Fent állnak ketten. Egymásnak háttal. Mi az első akkord? A neve az első hang: Valmont. Vár rá. Felidézi, végigmondja, olyanok, mint egy öszszenőtt szobor.

Egyetlen szót kell találni. Megtalálni az előadás egyetlen szavát, és felnagyítani. Óriási monológokból indultunk ki, és készítettünk egy monstrumot. Egy dolgot már sikerült felnagyítani. A szöveg önmagában is él. De milyen hangon szólal meg ez a lény? Ha az absztrakciót választjuk, le kell mondani a natúr kifejezési eszközökről.

Folyton kulcsokat találunk az előadáshoz. A márkiné kulcsa a szerelmet megsemmisítő vadállatias kéjben van. Csakhogy ezek a kulcsok mindig újabb ajtóhoz nyitnak. Van-e, lehet-e egy utolsó ajtó, amit kulcs nyit? A szöveg önmagában annyira expresszív és absztrakt, olyan, mint Az ember tragédiája.

Hiszen épp ez az, próbálunk, próbálkozunk, kipróbálunk, most épp a szövegtől független cselekvéssorozat megy. Itt van a közelben az a valami, érezhető közelségben, csak meg kéne fogni. Mi az, ami ennek a két embernek marad? Mi az, ami körülöttük szól, mi az, ami a világból szól? Balog azt kérte Harsányitól, tegye rá a kezét Enikő kezére. Ő karmolászni kezdte a kézfejét. Visszataszító mozdulat, éppen az, ami kell. Ebből nőnek ki a vaskarmok, a fémkörmök.

A keresztre feszítés esztétikuma. Szép az, amikor valaki keresztre van feszítve. Nem véletlenül találták ki.

Valami gyöngéd és egyszerű kellene történjen. Piszézés. Távol a szexustól.

Ebben a brutalikumban zengnek a hamis próféciák, így hívjuk ezentúl a monológokban a dagadót.

Harsányi május 16-án este fél kilenckor felteszi a kulcskérdést. Hogyan tudnám átadni neki az arcomat? Igen, olyan, mintha átadná neki magát. Ebben a játékban ők terrorizálják egymást. Hogy néz ki egy terrorista? Harisnyát húz a fejére. A kopaszág attribútuma, a csupasz arcé, a terrorizmus attribútuma, nevetséges és fullasztó. Ők már a kezdésben eljátszották a szerepcserét, előre, hogyan változik ez az arc úgy, hogy mégis megmaradjon? Terror. Lehet, hogy túlzás, lehet, hogy sok, de ez jutott Balog eszébe. Ebből nőnek ki a fekete fogak, csattognak a mondatok, szuvasan, a kéjtől megodvasodva, annyira bűzlik, hogy már tetszik. Fekete fogsor. Ez lesz Valmont attribútuma. Átadja, és ettől Merteuil Valmonttá válik. A vasköröm pedig Merteuil attribútuma lesz. Mindenki viseli ezeket a jeleket, de általában elrejtik. Ezek mindent magukévá tesznek, ami körülöttük van. Csak egymáshoz nem érnek. Egymást csak szűzként és Tourvelnéként birtokolják. Hogyan tartják számon hódításaikat? Mit gyűjtenek, melyek azok a skalpok, amiket övükön viselnek?

Heiner Müller: Kvartett. Alcím: A vadállatok színművészete. Történik: egy rókalyukban

„Kezd szétesni Valmont...” Merteuilnek a saját monológja közben kell átváltoznia, Valmont odaadja az arcát, és Merteuil a saját megerőszkolását mondja el, de nem Valmontnak, hanem önmagának. Kislány korában megerőszkolták, de ezt a momentumot vajon mi hívja elő? És talán ez az erőszak a kulcs, amely megnyitja szívemet. Kitépi saját szívét a mellkasából. Vagy inkább a vasasszony mellkasából. Zene. Nagy zene.

Váltás

Lent ülnek, egymás mellett. Valmont szövege bejáródik Merteuil szájába. Látjuk, ahogy berakja a fekete fogsort, visszajönnek a fenti kezdőkép grimaszai. Le kell hozni a fenti gesztusokat, de itt már funkciójuk van. Valmont-Tourvelné, mint egy tehén, kérődzik a szentségen, fejére piros festéssel össze nem téveszthető rombuszt fest, keze önállósítja magát, köröz. Révületben van. Valójában az undorral játszanak. Sose felejtjük el, hogy Merteuil és Valmont játszanak. Ők önmaguk, és játszanak. Merteuil kaffog. Kaffogásában romlottság van. Egy tehén próbálja elcsábítani az ő pásztorát. Hogy őt vigye először az itatóhoz. Az ő pásztor.

„Könnyek, Mylord”, a síró fallosz. A könnyező merevedés. Az ondó könnycseppként hullik ki a legtöbb nép mitológiájában a porba. (Cigarettaszünet. B. közben az előtérben egy lehetséges másik helyszínt mutat, a szalon különböző elemeivel: színes ablakok, korlát, lépcső, icipici színpad a lépcsőforduló pihenőjében, boltíves ajtók. Intim tér. Soha nem tűnt fel, most látom, hogy mégis gyönyörű. Pillanatok. Egy irány. Emlékezni akarok erre a hangulatra. A pillanatot akarom kihúzni.)

Vér. Ez az anyag végigvándorol az előadáson. Még nem tudni, hogy pontosan milyen formában. Enikő Valmontként lecsapolja saját vérének, hogy a tehenet, Tourvelné megfürdesse benne, és ezzel rongos meg. Ez a vér belekerül a kehelybe, és ezt mutatja fel a papnak szűzként, aki közben tisztára mossa magát a Tourvelné-Valmontként megbecstelenített vértől. Ezt a rákos-beteg vért issza meg a végén Valmont Tourvelnéként, és belehal ebbe. Döbbenet ülünk. Ez nagyon beteg, ugyanakkor teljesen reális levezetés. Hentes bestialitás.

Tisztánlátás

Nem felidézted a szép emlékeidet, hanem el nem múló helyen tartod őket, és tudod. Tudod, hogy ez a férfi az, tudod, hogyan ér hozzád, és mégis játékokat játszotok. Az egyik mondat hideg, a másik meleg. A szöveg önmagában tele van érzelmekkel, anélkül, hogy ők benne érzelmeket játszanának. Ugyanakkor ez egy koreográfia. Nincs belőle szabadulás. Az egyik mondat állít valamit, a másik tagadja azt. Melyiket választod? Nem választhatjátok azt, hogy mindkét érzelmeket eljátsszátok. Nem választhatjátok azt, hogy a minden mondatban feszülő ellentétet játsszátok el.

A szöveg belső ideje nem a gondolat megszületésének ideje, és nem is az elmondás ideje. Be vannak zárva ebbe a szövegbe, automaták, bábuk. Egy monológ, amit valakinek mond, annak a bizonyos személynek, aki nincs ott. Nem a falnak, nem a székeknek, hanem neki személyesen. Valahol lemaradnak a másiktól. Nem vallomás ez, pontosan azt mondja el, amit szemtől szembe nem. Ez a nő, Merteuil, olyan, mint egy röntgengép. Átlát minden, átlát Valmonton.

Kósza kis fuvalat, egy érzés, ahogy nézi magát Valmont kopasz fejében, akár egy tükörben. Merteuil ujján a hosszú vaskörömök, valamibe mintha beleakadnának, valamit kibontanak, lefejtenek. Át kell beszélni valamin, mint egy akadályon. Egy kavics a szájban, egy tojás, ami szétropan.

Szeretnénk egy zöld színű négyzetalmát!

Kétségtelen, hogy dolgozunk

Egyre rövidek a bejegyzések. Ez egy fejdrama. Csak a fejük látszik. Egy haláltánc.

Skarlátbetű

A rituális szerepcsere láthatóan megy végbe. Egy fekete fogsor, ami átkerül Valmont szájából Merteuil szájába. Újabb szimbólumok kerülnek elő. Merteuil lesz a bika, szarvat kap, egy harci sisakot, amellyel meghágja a tehén szerepében kérődző Valmont-t. Skarlátszerű bűnökről beszélnek, a házasságtörés szentségéről. Ahogy haladunk előre, visszafele is dolgozunk, visszakötünk dolgokat az elejére. Mi másért rendeznék meg ugyanazt a darabot újra és újra, ha nem a végigjárt út szépségeiért és a titok egy darabjának birtoklásáért. Sejtéseink egyre mélyebbek, és ettől egyre nyugtalanabbak leszünk, Enikő és Harsányi kezdik megérezni a figurák erejét, elkezdenek hinni az előadásban.

A kiüresített költészet paródiája. A szöveg tele van asszociációs lehetőségekkel, a test mint hangszer, csak rájuk kell hangszerelni az egészet. Merteuil a hajába nem hajtút szúr, hanem egy vonót. A színlelésnek mely húrjain játszik? Gyönyörű kellékek, amelyek valahogy akadályozzák a színészt, és ebből az akadályoztatásból születik meg valami szép. Nagyon szép jeleket találtunk: egy húr, amely végigfut Valmont kopasz fején, amelyre előtte pirossal hasadékot húzott, felajánlkozik, felajánlja, hogy játssz rajtam. Mindez nem az altestben játszódik, hanem a fejben. Mindent fejben játszanak le.

(Cigaretaszünet. Tart másfél órát. Közben elhangzik mindenféle, megint operáról, és akkor Enikő elmeséli egy meghallgatását Kolozsváron, amely közben az egyik énekesnő nevetett. Soha nem felejtí azt az éles, áriaszerű nevetést, ahogy csak operisták tudnak nevetni, és elénekli a dalt, amit akkor is. Marad. Gyönyörű opera az operában jelenete lesz az előadásnak. Egy kiállítás, ami a szerepjátékokat még tovább fokozza.)

Színházban vagyunk, az ő gondolatainkban. Azon a vázon, amelyen gondolataink futnak. A nedvek végigömlenek az előadáson. Könnyek. Fekete gyöngyök hullnak Valmont markából. Bocsásson meg, hogy benedvesítem a kezét. A férfi sója. A só mint a férfiaság magja.

A menny geográfija. A test térképe lenne? A nemi szervek lakomája ez, a test lakmározik, de nincs köze mégsem a szeretkezéshez, valami átítatja ezt az egész jelenetet, mint egy ing, ami átvérzik, egy folyam, aminek megvan a maga el nem téríthető ideje.

Régi zsinagóga

Ezt az előadást csak templomban próbáltuk. Először Aradon, a minorita rendház színháztermében, majd a szegedi régi zsinagógában. Volt két vagy három nap a Kamaraszínház termében is, de ott egyáltalán nem működött.

Az örökkévalóság mint szüntelen erekció

Fekete fogminták vétettek. Készülnek a vaskörmök. Szerepeinket tigrisekkel kellene eljátszatnunk. A vasasszonyba bekerült három vörös fotel. Színházi, persze. A vasasszony belsejében levő színház. A zsigerek színháza. Valmont a szűzhöz beszél. Üres szék. Billegjen az a figura, örült vagy egyszerűen az, aki ki meri mondani az igazságot, hogy felesleges a szüzesség, mert egyetlen szűz volt csupán, szüzességünkkel együtt ugyanolyan messze vagyunk Istentől. Hentesként, hentesköpenyben áll, és celebrálja ezt a rettenetet, az unokahúg megsemmisítését. Merteuil a Miatyánkot mondja. A márkiné és a vicomte túl messzire mentek. Megérzik és tudják. Innen már mindent lehet. Gyilkolni, mészárolni. Szabad mindent, ami következik, szabad a borzalmakat is. Ezek félnek Istentől, mert olyan messzire mentek, ahová már nem szabad. Itt az újabb kulcs az előadáshoz.

Uram, ön nagyon figyelmes. Le vagyok kötelezve, hogy ilyen behatóan meg tudta mutatni, hol lakik az Isten. Balog felordít, amikor végre rájött a titkukra, kettőjük megfejtésére, hogy ezek valójában istenfélő emberek, csak a külsőségektől menekülnek, irtóznak elvegyülni a tömegben, tiltakoznak a javak ellen, mert nekik nem kell más, csak a másik, nem hajlandóak részt venni a napi politikában, nemi szerveiken keresztül hatolnak egymás lelkének legmélyébe, szerepcseréikkel azt bizonyítják egymásnak, hogy pontosan, tökéletesen értik a másikat, és nincs senki és semmi, ami eltéríthetné őket. Valakit, aki a világ óráit meg tudná állítani. Ezt ordítja Valmont, hogy kellene valaki, akiben hinni lehet, de ők nem találtak mást: az örökkévalóság mint szüntelen erekció. A Paradicsomnak három bejárata van. És mindhárom a testbe vezet.

Szerelmeink múzeuma

A vasasszony felöltöztetett. Fehér nagyasszonyi ruhába (vagy menyasszonyiba, de amennyiben a menny nagy, ez mindegy. Kicsi pedig semmiképpen sem lehet.)

Szép most, hogy áll a diszlet, a tér kötelez, fent a mozdulatok kinyúlnak, szinte folytatódnak a semmiben. Lent behúzzák a nézőt, közel kell rántaniuk a kint ülőket. Fények kerültek a vasasszonyba. Az a baj, hogy nagyon közeledünk a végéhez. Apró javítások. Minden alkalommal mást játszanak, aztán egyszer csak Enikő rápakol, és ez az intenzitás adja meg a jó irányt, mindketten a saját útjukat járják, ez a két szerep valahogy magánügy, az egész darab két ember magánügye, a szövegtanulás is az volt, nem mondták össze, csak ha én is ott voltam, mert lehetetlen volt figyelni a másik szövegére, magánügy.

Sanyibá, a fényes, de ennél sokkal több: „A rendezői bal csecsbe szeretném a lisztet meg a tollat.”

Essen szó a véletlenekről. Van ám itt a zsinagógában függönyhúzó is. Függönyös Gábornak hívjuk. Angol szakos irodalmár, tanár satöbbi. Naná. Húzza a függönyt. Kínlódunk a végével. Nem akar összeállni. Függönyös Gábornak van Müller-kötete, egy amolyan több műfajú szöveggyűjtemény, amely véletlenül nála is van, és amelyben ott a Szívdarab. Icke-picike megnyilatkozás a szívről. Kvar tesszencia. Beépítjük. Dobog a vasasszony szíve: egy téгла.

Elmúlt vágyaink szobraival ülünk. Siváran és üresen nyugszik a tenger. Isten adományát ember ne köpje ki. Nem tudni pontosan, mi lesz a holnapi nyilvános főpróbán. A vége akadozik. Egyre kevesebbet beszélünk.

Pezsgő

Kiegyenesedtek a girbegurba párhuzamok. Nehéz elhinni, hogy vége, Balog leül, és egy hosszú monológba kezd az előadásról, boldognak tűnik, mindnyájunkért, kár, hogy nem tudom pontosan visszaadni a szavait, talán úgy lenne csattanós vége a naplónak is, így inkább az előadás az, ami még elcsattanhat.

Pezsgő. Hát persze hogy pezsgő.

Premier

How to get rid of this most wicked body?

Heiner Müller: Kvartett

(Aradi Kamaraszínház – MASZK Egyesület. Szereplők: Merteuil: Éder Enikő, Valmont: Harsányi Attila. Rendező: Balog József)

Kategória: Nézőtéj

Denumire autor: Fekete Réka

Látó Szépirodalmi Folyóirat